

Рецензия

От проф. Д-р Снежана Златева Златева, д.м.

Относно: процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ с кандидат д-р Светла Милчева Борисова

Със заповед на Ректора на Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна №Р-109-217/25.05.2022г., въз основа решение на Факултетния съвет при Факултет „Медицина“ към Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна по Протокол №1 съм избрана за председател на научното жури и определена да изготвя рецензия по процедура за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ с кандидат д-р Светла Милчева Борисова.

Тема на дисертационния труд: “Приложение на скринингова методика при изследването на пациенти, употребяващи алкохол в клинична популация“

Област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт

Професионално направление: 7.1. Медицина

Научна специалност: Психиатрия

Научен ръководител: Проф. Д-р Христо Василев Кожухаров

Форма на докторантурата: Редовна

Катедра: „Психиатрия и медицинска психология“, Факултет „Медицина“ към Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна

Кандидат: д-р Светла Милчева Борисова

Рецензент: Проф. Д-р Снежана Златева Златева, д.м.

По процедурата д-р Светла Милчева Борисова е представила всички необходими документи съгласно изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България и на Правилника за развитието на академичния състав на Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна.

1. Биографични данни:

Д-р Светла Милчева Борисова е завършила с отличен успех Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна през 2002 г. След завършването, работи като личен лекар, а впоследствие започва специализация по психиатрия в Катедрата по

психиатрия и медицинска психология към Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна. За периода 2008-2021 г. работи първоначално като лекар-ординатор, а след 2013г. – като лекар-психиатър във Втора психиатрична клиника към МБАЛ “Св. Марина“- гр. Варна. От 2019 г. преподава като асистент към Катедрата по психиатрия и медицинска психология в Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна.

Квалификация: специалност психиатрия. Владее английски и френски език. Има много добра компютърна грамотност.

Допълнителни курсове: проведени обучения в катедрата по психиатрия и медицинска психология на теми „Да развиваме науката за мозъка, да стимулираме активно по-доброто лечение и да подобряваме психичното здраве“ (2012 г.), “Когнитивни нарушения при психичните разстройства“ (2013 г.); Обучение в рамките на конференция на “Колегиум Частна Психиатрия“ (2013 г.), Postgraduate school in CNS, Истанбул, Турция (2014г.), Обучение по програма Humphrey Fellowship Program, САЩ (2017-2018г.) САЩ, Обучение в рамките на курс по консултиране RHAV 691 GR Counselling techniques class - Virginia Commonwealth University, САЩ (2017-2018г.), Обучение в рамките на курс PSYC 671 GR Independent Readings and Research - Virginia Commonwealth University, САЩ (2017-2018г.), Обучение в рамките на курс SPSS Training, Virginia Commonwealth University, САЩ, (2018г.), Обучение за лекари в областта на зависимостите Chief Resident Immersion Training, Boston Medical Center, САЩ (2018г.).

Учебно-преподавателска дейност: д-р Светла Милчева Борисова започва да преподава през 2019г., като води упражнения по психиатрия и медицинска психология на студенти по медицина и стоматология в рамките на англоезично обучение към Катедрата по психиатрия и медицинска психология на Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна.

2. Актуалност на темата

Дисертационният труд е посветен на социално значим проблем за България, какъвто е злоупотребата с алкохол и утвърждаването на надежден инструмент за диагностика и скрининг на разстройства, свързани с употребата на алкохол. Акцентът е поставен върху обективната оценка на алкохол-свързаните състояния и необходимостта от използване на валидизирана методика, с доказана стойност в България. Проблемът е актуален и социално значим поради нарастване на нивата на консумация на алкохол в страната, отрицателните демографски тенденции, огромното етиологично и клинично разнообразие на състояния, съпътстващи алкохолната употреба. Пациентите с рискова, вредна употреба на алкохол и зависимост търсят медицинска помощ както на всички нива в системата на здравеопазването от първична до болнична помощ, така и в областта на всяка специалност. Такива пациенти се хоспитализират не само в психиатрични клиники, но също така често провеждат лечение в клиники по вътрешни болести, токсикология, гастроентерология,

хирургия, неврология. Лекарите, както и медицински специалисти от всички специалности обслужват пациенти с такива проблеми. Ето защо обективната оценка на приема на алкохол има съществено значение не само при лечението на пациенти с диагностични психични и поведенчески разстройства, дължащи се на прием на алкохол, но също така и при лечението на всеки пациент с недиагностицирана рискова и вредна употреба на алкохол. Нещо повече, много пациенти с алкохолен проблем отричат наличието му и така затрудняват диагностичния и лечебен процес.

Предметът на изследването представлява употребата на алкохол, като темата е фокусирана към рисковата и вредна употреба на алкохол и има конкретно приложно значение – валидизацията на скрининговата методика тест за идентификация на разстройства свързани с употреба на алкохол (AUDIT). Тестът се използва в масовата практика в България от десетилетия без да е потвърдена неговата скринингова стойност. Чрез настоящата работа докторантът се опитва да отговори на въпроса дали гореописаният инструмент представлява валиден въпросник за скрининг на състоянията, свързани с употреба на алкохол в България като същевременно поставя акцента върху употребата на алкохол като актуален и значим проблем и необходимостта от обективно оценяване на тази употреба и провеждане на скрининг за рискова и вредна употреба на алкохол в България.

3. Структура на дисертационния труд:

Дисертационният труд е разработен на 166 страници, съдържа 29 фигури и 45 таблици. Използваната литература включва 156 заглавия, от които 16 заглавия са на кирилица и 140 – на латиница. Основната част от цитираните източници са от последните години.

Дисертационният труд е структуриран съобразно класическия модел и включва: Съдържание – 3 страници; Използвани съкращения – 1 страница; Основни понятия – 3 страници; Въведение – 4 страници; Литературен обзор – 46 страници; Методология (цел, задачи и хипотези, методи за събиране и анализ на данните, описание на извадката, организация и провеждане, както и ограничения и рамки на емпиричното изследване) – 7 страници; Резултати – 56 страници; Обсъждане – 17 страници; Изводи – 1 страница; Приноси – 1 страница; Използвана литература – 16 страници; Приложения – 8 страници.

Литературният обзор представлява критичен анализ на използваните източници, които обосновават както актуалността и значимостта на разглежданата проблематика, така и включените елементи в дизайна на емпиричното изследване. Актуалността на проблемите е изведена не само от данни за увеличена употреба на алкохол в България в последните години вкл. в пандемичен контекст, но също така от съвременните демографски тенденции в България.

В литературния обзор значимостта на тематиката се базира на данни от национални и международни проучвания и също така е свързана с възможностите за последващи интервенции като кратка интервенция на базата на проведен скрининг за състояния на рискова и вредна употреба на алкохол. Открити са някои специфични аспекти - при дефинирането на понятия свързани с рискова и нискорискова консумация в България; оценката на приетото количество алкохол при проведени национални проучвания;

фрагментирани данни свързани със заболяемостта от психични и поведенчески разстройства, дължащи се на прием на алкохол.

Проследен е процесът на създаването на скрининговия въпросник АУДИТ, който е във фокуса на дисертационния труд, като специално внимание е отделено на липсата на провеждани статистически анализи относно психометричните характеристики на българската версия на въпросника.

Литературният обзор е съобразен с темата на дисертацията и предоставя добре представен и анализиран теоретичен и изследователски материал. Проследени са основни проблеми, свързани с консумацията на алкохол и препоръките за прием в световен мащаб.

Литературният обзор включва следните области: 1. Алкохолът като психоактивно вещество; 2. Концепция за стандартно пиене; 3. Спектър и модели на употреба на алкохол; 4. Развитие на процеса от употреба на алкохол до зависимост; 5. Влияние на тревожността върху употребата на алкохол в пандемичен контекст; 6. Епидемиологични аспекти свързани с приема на алкохол; 7. Въпросници за оценка на алкохолната зависимост; 8. Значимост на провеждания скрининг чрез въпросника за идентификация на разстройства, свързани с употреба на алкохол и интервенции.

В раздела Методология са описани целта и задачите на изследването. Целта на изследването е ясно и точно формулирана и напълно съответства на съвременните психометрични тенденции. Целта представлява валидизация на скрининговата методика AUDIT, служеща за идентифициране на случаите на рискова, вредна употреба на алкохол и алкохолна зависимост. Така поставена, целта насочва към решаването на две основни задачи, свързани с извеждането на факторната структура на въпросника AUDIT и анализ на валидността на въпросника. Задачите са конкретни и точно дефинирани: да се установи факторната структура на скрининговия инструмент AUDIT за българската популация; да се осъществи анализ на външната и вътрешната валидност на въпросника, както и анализи за доказване на скрининговата стойност на въпросника спрямо други въпросници установяващи алкохолна употреба/зависимост. Дефинирани са 4 хипотези, предполагащи трифакторна структура на въпросника, свързаност между въпросника и други методики за скрининг, високи стойности на вътрешна консистентност на въпросника и висока сензитивност на въпросника.

В проучването са включени 161 участници на възраст 18-75 г., разпределени в две групи – група на лица с вредна употреба на алкохол/зависимост и контролна група от здрави доброволци. Изследването е проведено в периода 2020-2022 г. Участниците от групата с вредна употреба/зависимост са включени в изследването на два етапа, като периодът от време между първото и второто изследване е 12 месеца. Те са подбрани от група хоспитализирани пациенти във Втора психиатрична клиника към УМБАЛ“ Св. Марина“ – гр. Варна за периода август 2020 - ноември 2021 г. Пациентите са след хоспитализация и изключващ критерии е наличието на абстинентна, делириозна или психотична симптоматика. Участниците от контролната група са 128 лица. Участниците са включени според заложените включващи и изключващи критерии и са подбрани на базата на случаен принцип и рандомизация.

Методите за събиране на данните включват структурирано интервю за демографски показатели, въпросник за идентификация на разстройства, свързани с употреба на алкохол (AUDIT), въпросник CAGE, въпросник за оценка на тревожността.

Статистическите методи за анализ включват описателна статистика; проверка на вътрешната консистентност на методиката с алфа -Кронбах; експлораторен факторен анализ; определяне на факторната структура на скалата; анализ на сензитивност и специфичност на методиката (ROC крива) и зоната под кривата (AUC); оценка на надеждността и валидността на въпросника AUDIT; корелационни анализи.

Статистическата обработка на резултатите е осъществена със статистически пакет програми SPSS – 19 и 21 - form for expert science. Провеждането на факторен анализ, както и анализът на сензитивност и специфичност представляват интерес и илюстрират тенденция към използване на валидизирани въпросници в клиничната практика, които са адаптирани за български условия.

Изследването има редица ограничения във връзка с периода на провеждането му и параметрите на извадката – обхваща период от година и 4 месеца по време на безпрецедентна пандемична ситуация в глобален мащаб. Общият брой изследвани лица е 161, като и двете извадки са получени на базата на случаен принцип и рандомизация. Получените изводи обаче не подлежат на генерализация поради сравнително малкия брой включени лица. Събраните данни дават информация за изводи относно валидността на тестовата методика изводима от резултатите от изведените психометрични характеристики. При бъдещи аспекти, свързани със стандартизация на методиката е необходимо анализиране на данни от по-голяма представителна за страната извадка.

В раздела Резултати са разгледани следните основни аспекти:

- Описателна статистика и разпределение по възраст, пол (и диагноза за групата на лица с вредна употреба на алкохол/зависимост) в двете групи като е извършено сравнение с по-голяма извадка пациенти. Получените резултати с метода на описателната статистика разкриват голям брой лица хоспитализирани с диагноза психични и поведенчески разстройства дължащи се на употреба на алкохол в млада възраст.
- Описателна статистика и разпределение според резултатите от скринингови въпросници и въпросници за тревожност. Подробно е разгледано разпределението според въпросниците AUDIT, AUDIT-C и CAGE във всяка от групите, както и според въпросника за тревожност.
- Анализи за надеждност на скалите – описани са резултатите от проведени изследвания на вътрешната консистентност на използваните скали.
- Корелационни анализи – описани са резултатите от сравнение между скалите.
- Проведен е експлораторен факторен анализ и са изведени РОК криви с анализ на сензитивността и специфичността на първите три въпроса на скалата AUDIT.

Използваните статистически методи за анализ представляват интерес и илюстрират тенденция към използване на валидизирани въпросници в клиничната практика, които са

адаптирани за български условия. Описанието на резултатите в групите би могло да бъде подредено по различен начин и да следва модел улесняващ сравнимостта на резултатите. В раздела Обсъждане са разгледани получените резултати в няколко направления. Извършено е сравнение между двете групи. По-пестеливо са описани сравненията с резултати от други проучвания на психометричните характеристики на скалата. Получените резултати са описани кратко и сравнимостта им представлява трудност, която би могла да бъде преодоляна с по-подробно и детайлно описание. Въпреки това, получените резултати потвърждават и допълват познанията относно въпросника AUDIT за идентификация на разстройства, свързани с употреба на алкохол и имат голяма практическа стойност.

Изводите са свързани с резултатите от проведените анализи при описателната статистика и разпределение според резултатите от скрининговите въпросници за вредна употреба на алкохол и тревожност, резултатите от проведените анализи на коефициента алфа на Кронбах, корелационни анализи и факторен анализ. Наличието на млади хора, хоспитализирани с диагноза Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на алкохол, в активна трудоспособна възраст, е извод по отношение на значимостта на тематиката.

4. Основни научни и научно-приложни приноси

Приносите са формулирани ясно и са с предимно теоретико-приложен аспект. Първите два приноса, свързани с извеждане на психометричните характеристики на скрининговия въпросник AUDIT и неговата валидизация имат съществено значение за използването на въпросника в практиката. Подобни изследвания не са провеждани в страната и поради тази причина считам, че обогатяват съществуващите данни по отношение на българската версия на въпросника.

Разгледаният принос по отношение на установената честота на алкохолни проблеми засяга само разгледаната извадка.

5. Описание и оценка на представените материали:

Д-р Светла Милчева представя 3 публикации, издадени в признати научни издания. В една от публикациите (тясно свързана с темата на дисертационния труд) е единствен автор, което според Правилника за развитие на академичния състав на МУ-Варна носи необходимия брой точки, спазени са количествените показатели съгласно критериите в Правилника за развитие на академичния състав на МУ-Варна за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. Авторефератът е изготвен съобразно изискванията, включва само основните резултати от изследването и съдържа 12 фигури и 19 таблици.

6. Критични бележки:

Описанието на резултатите в групите би могло да бъде подредено по различен начин и да следва модел улесняващ сравнимостта на резултатите.

Заклучение:

Дисертационният труд на тема: “Приложение на скринингова методика при изследването на пациенти, употребяващи алкохол в клинична популация“ е актуален, има приносен теоретико-практически и приложен аспект и насочва вниманието към обективното оценяване на алкохолната консумация и възможностите за прилагане на скринингови въпросници с доказана скринингова стойност в страната. Разгледани са основни понятия, свързани с употребата на алкохол като актуален и значим проблем, спектър и модели на употреба като специално внимание е отделено на нискорисковата консумация като база за бъдещи превантивни стратегии, която е недостатъчно оценена у нас. Дисертационният труд е насочен към подобряване на възможностите за обективна оценка на алкохолната консумация на фона на данни от национални и световни проучвания и в светлината на съвременните демографски тенденции в България.

Представеният труд покрива критериите в наукометрично отношение на изискванията на закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение, както и на изискванията на Правилника за развитието на академичния състав в МУ-Варна за ОНС “Доктор“.

Давам позитивна оценка на дисертацията на д-р Светла Милчева. Препоръчвам на уважаемите членове на специализираното научно жури да гласуват положително за защитата на дисертационния труд на д-р Светла Милчева Борисова и да и присъдят образователната и научна степен “Доктор“ от област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, научна специалност “Психиатрия“.

Дата: 30.06.2022 г.

Рецензент: 

Проф. Д-р Снежана Златева